

EL KAİDE TEHDİDİ İLE MÜCADELE

Struggle for the Threat of Al Qaeda

İlyas AVCI*

Özet

Bu çalışma El Kaide'nin bir örgütten çok dünyaa korku salan bir ideolojiyi temsil ettiği gerçeğinden yola çıkmaktadır. El Kaide ile mücadelenin askeri değil siyasi, ekonomik ve ideolojik olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Diğer taraftan verilmesi gereken mücadelenin El Kaide'ye karşı değil El Kaidecilğe karşı olması gerektiği savını taşır. Makalede, El Kaidecilik olarak tanımlanan kavramın tarihi ve ideolojik temelleri gözden geçirildikten sonra, El Kaide tehdidinin boyutlarına ışık tutulmakta ve Örgüt, Çekirdek Yapı (Militan Merkez), Yerel Militan Gruplar ve Sempatizan Grup olarak tanımlanan 3 başlık altında incelenmektedir. Bu makale, El Kaide her ne kadar İslam coğrafyasındaki şikâyet, hüsrân ve öfkeden besleniyorsa da İslam coğrafyasını temsil etmediği ve El Kaidenin, Batı ile birlikte Müslüman Dünyasına karşı da ciddi bir tehdit olduğu ana fikrini işlemektedir. Vurgu yapılmak istenen asıl konu, El Kaidecilik hareketinin bitirilmek istenmesi halinde öncelikle alternatif hareketlerin oluşturulmasının gerekli olduğu ayrıca geliştirilen akımın bir örgüt, bir siyasi hareketten öte çözüm odaklı düşünen ve üreten bir fikir birliğini temsil etmesi gerekliliğidir.

Anahtar Kelimeler: El Kaidecilik, Çekirdek Yapı, Yerel Militan Gruplar, Sempatizanlar, El Kaide Tehdidi.

Abstract

This article postulates that Al-Qaeda is an ideology rather than a terrorist organization which is striking fear through the globe while obtaining support among many in the Muslim world. This article concentrates on the fact that struggling with Al Qaeda should be not military but political, economical and ideological.

1 Bu makale 2006 Haziran ayında kaleme alınmıştır

*Komiser Yardımcısı, ilyasavci_pa@yahoo.com.

PBD, 11 (3) 2009, ss.95-117

Moreover, it argues that the campaign should not be against Al-Qaeda but against Pan Al-Qaeda (Al-Qaedaism). In this study, following an overview of the history and ideological principles of the concept outlined as Pan-Al Qaeda, the extent of the threat of Al Qaeda will be highlighted. Afterwards, that organization will be examined under 3 elements which are outlined as Core Structure, (Militant Center) Local Militant Groups and sympathizers. This article will focus on the notion that even if Al-Qaeda draws inspiration from the grievances, frustrations and hatred, it doesn't represent the Muslim World. Nevertheless, Al Qaeda is also a serious threat to the Muslim world beside West. The focal point of this article will be that if Pan Al-Qaeda movement is wished to ceased, primarily the alternative movements should be created. This movement should represent a consensus - beyond a political movement- that conceive and produce which focuses on solution.

Key Words: Pan Al-Qaeda (Al-Qaedaism) Core Structure, Local Militant Groups, Sympathizers, Al-Qaeda Threat.

Giriş

Çalışmanın temel tezi; El Kaide denilen kavramın bir örgütten çok bir ideolojiyi temsil ettiği. El Kaide ile mücadelenin askeri değil siyasi, ekonomik ve ideolojik olması gerektiğidir. El Kaide ile mücadele ancak onu oluşturan nedenlerin üzerine gidilmesiyle başarılı olabilir tezinin dayanak noktası, El Kaide tehdidinin sadece Batı'ya karşı değil Dünya'ya karşı bir tehdit olduğu ve El Kaide tehdidi ile mücadelede başarılı olunmasının uluslararası işbirliğine bağlı olduğu gerçeğidir. Çalışmada, konu tarafsız ve objektif bir bakışla değerlendirilerek tehdidin doğru okunması ve doğru çözümler üretilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk alt başlığı 'El Kaide tartışması' ile kavram üzerinde farklı tanımlara değinilmiş ve çalışmada kullanılacak terim üzerinde fikir birliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında El Kaide yapısı incelenmiştir. İkinci alt başlıkta ideoloji yerine El Kaidecilik kavramı kullanılmış ve El Kaideciliğin tarihi ve ideolojik temelleri açıklanmıştır. Üçüncü alt başlıkta El Kaideciliğin oluşmasının ve gelişmesinin nedenleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü alt başlıkta El Kaide tehdidine değinilmiş ve son başlıkta tehdit ile mücadele stratejileri ve çözüm yolları aranmıştır.

En başta kavram kargaşasının önüne geçmek için şunu belirtmekte fayda vardır. Terörün en net tanımı terördür. Önüne hiçbir sıfat almasına gerek yoktur fakat terörün sınıflandırılması ve anlaşılması için sıfatlandırma yoluna gidilir. Yapılan eylemlerin meşrulaştırma aracı olarak kullanılan din, El Kaide hareketi içinde sadece bir araçtır, amaç değildir. Bu nedenle El Kaide için ‘İslami Terörizm’ Ya da Dini Terörizm kavramları kullanılmamalıdır. Ancak kullandığı araç itibariyle, Dini Motifli Terörizm denilebilir.

1. El Kaide Tartışması

Bu başlıkta öncelikle El Kaide’nin bir örgüt mü, bir sembol mü olduğu tartışılacaktır. Fakat bu tartışma var mı yok mu tartışması değil, varlığının soyut mu somut mu olduğu tartışmasıdır. Günümüzde kullanılan El Kaide kelimesinin farklı anlamlarından yola çıkarak, çalışmada temel teşkil edecek El Kaide terimi üzerinde fikir birliğine ulaşılmaya çalışılacaktır.

‘El Kaide’ Arapça kökenli bir kelimedir. Kamp ya da ev gibi merkez alınan bir mekân, bir üs anlamına gelebileceği gibi, evin altındaki temel anlamına da gelebilir (Faraç, 2004:78). Bir sütünü destekleyen tabanı da anlatabilir, kural, ilke, akide, formül, yöntem anlamına da gelebilir.

El Kaide’yi günümüzde sıkça kullanılan anlamıyla yani bir terörist örgüt olarak tanımlamak yetersiz kalacaktır. El Kaide şu anda karşı karşıya kalınan tehdidi anlayabilmek ve anlatabilmek için kullanılan bir formüldür. Bu yeni, asimetrik, karmaşık, dinamik tehdidi kapsayan bir kavram bulunamadığı için ara terim olarak El Kaide kelimesi kullanılmaktadır.

El Kaide teriminin tam olarak anlaşılması için yapısının incelenmesi gereklidir. El Kaide Burke, Whelan gibi bir çok uzmanın da belirttiği gibi üç farklı unsurdan oluşmaktadır (Burke, 2004:17; Whelan, 2006:25). Birincisi; çekirdek yapıdır, militan merkezdir. İkincisi; El Kaide ile bağlantılı, El Kaide’nin uluslar arası amaçlarını benimseyen yerel militan gruplardır. Üçüncüsü; ideolojiyi paylaşan fakat aktif eylemci olmayan kişilerdir.

Üçlü unsurdan yola çıkılarak farklı tanımlamalar yapılabilmektedir. Bunlardan ilki, çekirdek yapı veya militan merkez göz önünde bulundurularak ‘dini motifli terör örgütü’ denmektedir. İkincisi, diğer militan gruplarla sahip olduğu ilişki itibariyle ‘küresel terör ağı’ denmektedir. Üçüncüsü ise insanları eylem yapsın ya da yapmasın ortak fikir birliği paydasında toplayabildiğinden ötürü ‘ideoloji ya da dünya görüşü’ denmektedir. ‘Terör örgütü’ tanımı genel olmadığından yani sadece çekirdek grubu kapsadığından ötürü El Kaide terimini

karşılammamaktadır. ‘Küresel terör ağı’ ile anlatılmak istenen, dünyanın dört bir yanına yayılmış disiplinli kadrolar, hücreler ve eylemcilerdir. Fakat ileride değinileceği gibi hem böyle bir ağın olmaması hem de El Kaide terimini tam olarak karşılayamamasından ötürü bu tanım araştırmacı tarafından kullanılmamıştır. Çalışmada daha çok El Kaide terimi ‘İdeoloji ya da dünya görüşü’ olarak tanımlanmıştır.

Bunun nedenlerine gelince; El Kaide bir örgüt gibi homojen bir yapıya sahip değildir. El Kaide ideolojisine bağlı militan grubun ne siyasi ne millî ne de etnik kimlikleri aynı değildir. Bununla birlikte birçok konuda fikir birliği içinde bulunmazlar. Fakat tüm bu ayrılıkların yanında onları birleştiren şey, ortak düşman tanımlamalarıdır. Bu nedenle El Kaide’yi bir ideoloji, bir dünya görüşü aynı zamanda bir hareket, bir olgu olarak görmek anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

El Kaide, İslam coğrafyasının şikâyetlerinden beslenen bir olgudur. Ortadoğu’da özellikleri Arap dünyasında var olan işsizlik, eğitimsizlik, fakirlik, sosyal adaletsizlikler ve eşitsizlikler, çarpık dini inanışlar, baskıcı rejimler... gibi şikâyetleri içinde barındıran ve bunun sorumlusu olarak Batı’yı suçlayan bir reaksiyondur.

El Kaide farklı yerel militan örgütler için ideolojik ve lojistik merkezdir. El Kaide dünyadaki farklı yerel militan örgütlerin ulusal hükümetlere ya da farklı gruplara karşı bölgesel mücadelelerini, Haçlılara ve Yahudilere karşı küresel bir mücadeleye teşvik eden bir ideolojidir.

El Kaide her ne kadar İslam coğrafyasındaki şikâyet, hüsrân ve öfkeden besleniyorsa da İslam coğrafyasını temsil etmez. Dağınık ve karışık bir yapısı olan İslam coğrafyasını temsil eden bir hareket şu anda yoktur. El Kaide bu coğrafya içinde azınlık ve harici¹ bir harekettir. El Kaide sadece Yahudilere, Hristiyanlara karşı değil aynı zamanda Şiiilere ve Sünnî mezhebinden olup kendileri gibi düşünmeyenlere de karşıdır. El Kaidenin küresel anlamda kabul görmüş bir ideoloji olması, onun beslediği kaynakların küresel olmuş olmasındandır. Küreselleşmenin etkisi ve şartların uygunluğundan ötürü küresel bir içerik taşıması harici bir hareket olmasına engel teşkil etmez.

El Kaide yapısına tekrar dönecek olursak; İlk unsur, çekirdek El Kaide ya da militan merkezdir. El Kaide diye sürekli söylenen örgüt aslında sadece bu çekirdek yapıyı kapsamaktadır. Bu çekirdek yapıda çok fazla militan yoktur.² Bu militanların çoğu, hayatları boyunca buldukları örgütlerde eylemler yapmış ve yerel hükümetler tarafından aranan

¹ Kendi dışındakileri kabul etmeyen.

² Araştırmanın diğer bölümlerinde de örgüt kelimesi ile sadece çekirdek grup kastedilmiştir.

teröristlerdir. Çekirdek yapı militanlara hem saklanmaları hem de yaşam biçimi haline getirdikleri terör eylemlerini gerçekleştirmeleri için gerekli lojistik desteği bulabilecekleri bir ortamı sağlamıştır.

Militanların büyük bir çoğunluğu Afgan savaşına katılanlardan oluşmaktadır. (Birey, 2001) Birçoğu Bosna ve Çeçenistan'daki savaşa da katılmıştı. Afganistan'da eğitimci ya da idareci olarak bulunuyorlar ara sıra gruba yeni insanlar kazandırmak, başka militan örgütlerle temsilci ya da elçi olarak görüşmek nadiren de terörist faaliyetlerde bulunmak üzere ülke dışına gönderiliyorlardı.

Bu militan merkez homojen bir yapıya sahip değildir. Bu merkeze katılımlarda her militanın ayrı hikâyesi ve menfaati vardır. Dolayısıyla tekil bir yapı değildir. Afgan savaşının sonundan bugüne dek bin Ladin'e fiziksel ve ideolojik olarak yakın olmuş bu kişiler arasında yöntemler, taktikler, siyasi ve dini inançlar bakımından önemli görüş ayrılıkları vardır. Birçoğu, belli bir aşamada bin Ladin'e bağlılık yemini etmişlerdir.

Yapının ikinci bir unsuru, dünyanın dört bir yanındaki yerel militan grupları kapsar. Bu grupların El Kaide çatısı altında toplandığı iddiası şüpheli karşılanmaktadır. El Kaide'nin çatı örgüt ya da şemsiye örgüt tanımlamaları da bu militan gruplara dayanılarak yapılmaktadır. Fakat bu militan grupların El Kaide çatısı altında toplandığını söylemek güçtür. El Kaide çekirdek grubu ile bağlantılarının olduğu söylenebilir fakat El Kaide'ye biat edip onun altında kümelenedikleri doğru görülmemektedir. Çünkü her bir grubun hedefleri farklıdır, amaçları farklıdır. Bunlar mali kaynak, uzmanlık ve eğitim gibi konularda imkânlarının karşılanması için bağlar kurmuşlardır.

Bu gruplar sadece El Kaide'nin çekirdek grubu ile değil aynı zamanda kendi aralarında hatta çok farklı ideolojide olan bir militan grupla bile bağ kurmuş olabilirler. Bu birlik oluşturmaları, bağ kurmaları zayıflık hislerinden ve ortak düşman tanımlamalarından kaynaklanmaktadır. Fakat bu bağların çok sağlam, kontrollü bir ağ sistemine dönüşmesi zordur. El Kaide için 'dünyayı saran terör ağı' tanımlaması da bu anlamda gerçekçi değildir.

Bin Ladin'e bağlı faal gruplardan oluşan uluslararası bir ağ şebekesinin bulunduğu düşüncesi bir takım sorunlara yol açmaktadır; Yerel grupları El Kaide diye etiketlemek bu grupların ortaya çıkmasına neden olan yerel etkenleri göz ardı etmek anlamına gelir. Gruplar amaçlarına uygun olduğunu düşündükleri durumlarda birbirleriyle ve bin Ladin'le işbirliği yapabilirler. Fakat her bir grubun kendi liderleri ve kendi amaçları vardır. Bazı yerel militan gruplar böyle bir bağı ihtiyaç duymayabilirler. Birbirlerini rakip olarak görenler de olabilir.

Üçüncü unsur ise pasif taraftarlardır. El Kaide ideolojisini paylaşan fakat eylemci olmamış kimselerdir. Bu bölüme 1996'dan günümüze kadar kamplarda eğitim gören insanlar dâhil edilebilir.

Sonuç olarak; El Kaide'yi tek bir lideri, kapsamlı tek bir ideolojisi olan, dünyanın dört bir yanına yayılmış disiplinli kadrolar, hücreler, eylemciler sayesinde planlar yapıp uygulama becerisine sahip tutarlı, hiyerarşisiz bir terörist grup olarak görmek doğru durmamaktadır. El Kaide'yi bir ideoloji olarak görmek daha tutarlıdır. İdeolojinin ne olduğu, nereden beslendiği ileriki bölümde incelenecektir. Dolayısıyla El Kaide varlığı üzerinde anlaşılmış soyut bir kavramdır. Çalışmada salt 'ideoloji' ibaresinin kullanımı yerine 'El Kaidecilik' terimi kullanılacaktır.

2. El Kaidecilik

1980'lerin son dönemleri, Siyasal İslam'ın doruk noktası olarak görülür. Müslüman Kardeşler'e üye olan Şeyh Ahmet Yasin tarafından 1988'de HAMAS örgütü kuruldu. 1990'da Cezayir'de İslami Kurtuluş Cephesi, ülkenin bağımsızlığını kazanmasından bu yana yapılan ilk serbest seçimlerde büyük kazanımlar elde etti. Sudan'da askeri darbe, çağdaş siyasi İslam'ın kilit ideologlarından Hassan el Turabi'nin iktidara gelmesini sağladı. İran Devrimi'nin ihraç çalışmaları da sürüyordu. Komünist sistem çöküyordu. Siyasi İslam'ın her yerde yükselişe geçtiği görülüyordu.

Tüm bunların yanında belki de en önemlisi, Gönüllülerin Pakistan ve Afganistan'a akışı idi. Sovyet yenilgisinden sonra dahi bu gidiş kesilmedi (Coll, 2005). 1989 ve 1990'da Pakistan'a o zamana dek olduğundan daha fazla sayıda gönüllü gidiyordu.

El Kaideciliğin dünyaya çok hızlı yayılmasının sebebinin Afgan Savaşında saklı olduğu iddiası dikkate değerdir. Savaşın son yılları, tümüyle yeni bir şeyin yaratılmasına sahne oldu. Sovyetler'e karşı savaşın Arap gazileri bizzat bir ideoloji geliştirmişlerdi. Sovyetler'i ve onların Afganlar arasındaki işbirlikçilerini tek başına İslam'ın silahlı mücahitleri tarafından yendiği düşüncesinden yeni bir dünya görüşü oluşturulmuştu. Bu görüş Cemaleddin Afgani, Hasan El Benna, Seyyid Kutub, Ebu'l Ala El Mevdudi' nin görüşlerinden çok farklı bir görüştü. İslami dense de aslında dinin sadece devrimci özelliklerini almakla yetinen ve onu bir ideoloji haline getiren bir felsefeyi işaret ediyordu. Bu yanı itibariyle tıpkı Marksizm gibi zulme, adaletsizliğe ve eşitsizliğe karşı mücadele ettiği propagandası var idi tek

farkı kullandığı söylemdi. Bu ideoloji kaynağını İbn-i Teymiyye, Muhammed Bin Abdülvahhab, Abdullah Azzam, Eymen El Zevahiri gibi selefiye akımına bağlı ideologlardan almaktaydı. Peki nedir bu Selefiye akımı?

Selef, ilk Müslümanlar, demektir. Dinde Selef, Hazreti Peygamber zamanında ve ona yakın çağlarda yaşamış, Peygamberimiz tarafından örnek gösterilmiş ilk üç nesil. Türkçesi şöyle: Hazreti Peygamberi görüp onunla yaşayanlar, onlara çiraklık edenler ve ikinci nesle çiraklık edenler. Selef dönemi, İslam'ın diğer kültürlerden en az etkilendiği ve en saf yaşandığı dönemdir. Selefilik, dini bu üç neslin anlayışı çerçevesinde anlamayı ve yaşamayı prensip edinmiş Müslümanlardır. Bunlar da ikiye ayrılıyor. Biri ilk üç nesil, biri de İbn-i Teymiyye sonrası selefiler. Selefi anlayış zayıflayıp sonraki okullar revaç bulunca bu âlim ve tabileri onu tekrar canlandırmışlardır. Gözden kaçırılan husus şu: Selefiye bir fıkıh mezhebi değil, bir inanç ve itikat mezhebidir. Selefi yaklaşım, fetva konusuyla değil, inanç konusuyla alakalıdır. Allah'ı anlatan bir ayet aklıma aykırı değil ama kavrayamıyorum. Aklımın kavrayacağı bir tanıma indirgeyerek mi kabul etmeliyim? Ya isabet ettiremezsem? Allah'ın sıfatını o olmayan bir şekilde indirirsem? Öbür tarafta da kavrayamama, kavramadan inanma riski var. Bu riski, bu mahzuru öne çıkaran âlim, "Kavradığım bir takım ilkelerle çelişen metinleri uyumlu hale getirmek için benim akli kalıplarımı kullanmam gerekir" diyor. Bunun adına yorum deniyor. Selefilik, Gaip âlemiyle Allah ve ahiretle ilgili ayetleri aklımın kavrayacağı bir şekilde yorumlamalı mıyım sorusunun cevabından çıkmıştır. Bunlar diyor ki etmem! O gaip âleminin gerçekliğini değiştirme tehlikesi, A'yı B yapıp B'ye inanma tehlikesi vardır. Selefi düşünceye göre, "dini metinlerde geçen Allah'ın elinin kendi elim gibi olmadığını biliyorum ama nasıl olduğunu bilmiyorum. Nasıl olduğunu öğrenmek için de kafamı yormuyorum çünkü bu beni aşar" (Karaman, 2005).

Muhammed bin Abdülvahhab da kendi zamanında Selefiye anlayışını tekrar canlandırmış ve yeni bir akım oluşturmuştu. Abdülvahhab şirk içindeki insanlara tevhide benimsetmek için kılıç kullanmanın zorunlu olduğunu, can ve mallarının helal sayıldığını öne sürüyor, böylece yağmacılık ve yayılcılığa cihad adına kutsallık kazandırıyor. 13 Mayıs 1802'de, Emir Abdülaziz'in oğlu Suud'un kumandasında Vahhabi

savaşçıları Kербela'da 10 Muharrem ayını yapan Şiiilerin üzerine saldırdılar. Bir rivayete göre 2000, bir başka anlatıma göre 10 bin Şii bu saldırıda öldü. Hz. Hüseyin'in türbesi yağmalandı. Vahhabiler 18 Şubat 1803'te Taife girdiler. Her yeri yakıp yıktılar, halkı öldürdüler. Topladıkları kitapları meydanlara yığarak ateşe verdiler. Peygamber'in amcaoğlu Abbas'ın türbesini yıktılar. İki buçuk ay sonra 30 Nisan 1803'te Mekke'yi aldılar. Abdülaziz onlara şöyle konuştu: “Sizin dininiz bu gün kemal derecesine ulaştı. Artık ecdadınızın bâtil inanışlarına meyl ve râğbetten ve onları rahmet ve hayırla yâd ve zikirten korkun ve kaçının. Ecdadınız tamamen şirk üzre vefat ettiler.”³ (globalsecurity.org, 2005)

Hicaz'da bulunan dört mezhep âlimleri ve bunların arasında El Vahhab'ın kardeşi Süleyman Efendi ve kendisine ders okutmuş olan hocaları, El Vahhab'ın kitaplarını inceleyerek, onun yazılarına cevaplar hazırladılar, yazılarını çürüten kitaplar yazdılar. Süleyman bin Abdülvehhab'ın, kardeşine karşı yazdığı kitabın ismi, Savaik-ul ilahiyye firreddi alel-Vahhabiyye'dir.

Dini silahla uygulamaya çalışan, namaz kılmayana ölüm cezası öngören, kendilerinden olmayanları kafir bilerek mezarlıklarını ayıran, Peygamber devrinde olmayan her şeyi bidat ilan eden, akli dışlayan, amelsiz imanı küfür sayan, Kur'an ayetlerini akılla yorumlamayı yasaklayan Vahhabilik'in ana ilkeleri şu 18 maddede toplanabilir:

- 1) Allah'ın zâtı, sıfâtı ve fiili aynıdır. Ayrı olamaz.
- 2) Bu Tevhid'dir. Tevhide inanmayanın malı, canı helaldir.
- 3) Amel imanın içinde gizlidir, amelsiz iman olamaz.
- 4) Ameli yerine getirmeyene harb açılır. Kestiği yenmez. Bu kişilere karşı cihat edilir.
- 5) Ayetleri yorumlamak küfürdür. Hüküm zâhire göredir.
- 6) Allah'a aracısız ibadet şarttır. Mürşid, şeyh, veli, aracı küfürdür.
- 7) Kesin delil Kur'an'dır. Şia, kelam, tasavvuf, tarikat uydurmazdır.
- 8) Kur'an ve Hadis' ten başka herşey bid'attir.
- 9) Mezar, türbe yapmak, adak adamak, kabir ziyareti küfürdür.
- 10) Allah'tan başka kimseden yardım beklemek küfürdür.

³ Ayrıca bakabilirsiniz: <http://en.wikipedia.org/wiki/Salafi>

- 11) Amelde 4 mezhep helâldir. Tarikat küfürdür, sömürü aracıdır.
- 12) Namazı cemaatle kılmak şarttır. Namaza gelmeyen ceza alır.
- 13) Sigara, nargile, içki ve kahve içene kırk değnek vurulur.
- 14) Vakıf bâtıldır. Vakıf kuranlar servetlerini kaçıranlardır.
- 15) Muska, tesbih, zikir, sünnet ve nafîle namaz batıldır.
- 16) El öpmek, boyun kırmak, evliya kabri ve sakalı şerif ziyareti, mevlut ve kaside okuma, çalgı dinlemek, eğlenmek şirk'tir.
- 17) Rûfai, Kadırî, Nakşibendi ve benzeri tarikatları küfürdür.
- 18) Ehli beyt sevgisi taşımak, Ali evladını masum saymak şirk'tir (Yeni Şafak, 2006).

O dönemde birçok insanın ölümlerine yol açan bu anlayışlar yıllar sonra tekrar canlandırıldı. İslam tarihinde görülen bu türlü ideolojilerin özelliği; siyasi ve dünyevi menfaat ve saiklerle hareket ederek, dini kendi arzularını yerine getirmek için araç olarak kullanmak şeklinde söylenebilir. Bundan 200 yıl önce bölgeye hâkim olmak arzusuyla, Vahhabiliği kullanarak saldırmışlardı. Şimdi de tablo değişmedi. Teröristler kendi menfaatleri için her yerde terör eylemini bu kılıflara uydurarak yapabilmektedirler.

El Kaide radikal ve şiddet yanlısı bir ütopyacılık halini almıştır. Cihad sadece silahlı mücadele olarak görülmeye başlanmıştır. Savaş, radikallerin kozmik mücadele kavrayışını güçlendirmişti. Ruslarla yapılan savaşlar, ümmetin eziyet çekmesine sebep olan şeyin yalnızca Müslümanların doğru yolu seçmekteki başarısızlıkları değil, kâfirlerin makineleri olduğunu da göstermişti. Rusların Müslüman Afganistan'a yönelik saldırısı, onları, Hristiyanlar ve Siyonistler liderliğindeki küffârın, sürekli Müslümanlara yüklendiği düşüncesine getirmişti. 'Arap Afgan' gazilere göre Peygamber ve ardından gelen dört halifeden bu yana hiç saf ve adil bir İslam devleti olmadığı için, son 1300 yıl, Batı'da görülen iyileşmenin çok uzağında kalan, karanlık bir sefalet ve helak çağıydı. Emeviler ve Abbasilerin kültür ve incelikleri, Müslüman dünyanın mimarisi, şiiri, felsefesi ve ilmi, zaafiyetleri gölgelenmiş, başarısızlıkla yozlaşmış olarak addediliyordu. Bin yılı aşkın bir tarih yok sayılıyordu (Burke, 2004:101).

El Kaidecilikte, dünya iyi ile kötü arasındaki kozmik mücadelenin hâkim olduğu yerdir. Bir birey, kişisel ve toplumsal sefaleti, aşığılanmayı bununla açıklayabilir. "Bu cepheden bakıldığında iyi ile kötü arasında bir

uzlaşma, anlaşma söz konusu olamaz. İki siyah ile beyaz kadar farklıdır ve bir orta yol bulunamaz. Eninde sonunda iyinin kazanacağına inanılır ve kötü ile savaştan kaçınılamaz. Çünkü iyi ile olan Tanrı ile birliktedir ve onun yardımını aldığından korkması gerekmez. Burada önemli olan 'kötü'nün, asla 'iyi' olamayacağı varsayımdır. 'Kötü' kötü olduğu için kötüdür ve 'iyi'ye de iyi olduğu için karşıdır. Bu anlamda onlarla uzlaşma sağlanamaz, çünkü onların doğası kötüdür. Bu durumda onlarla mücadele için tek bir araç kalmaktadır, o da kötülerini yok etmek." (Laçiner, 2004:25). Böylece dünyayı bir savaş alanı olarak görmek kişinin bir dizi efsaneyi kullanmasına imkân tanımaktadır. Yaptığı eylemleri militanlar peygamber dönemindeki cihad hareketlerine bu düşüncelerle bağlayabilmektedirler.

El Kaideciliğin gelişimindeki en büyük pay ideologlarda ya da Ladin'in bireysel karizmasında değildir. İslam'ın şanlı mazisinin yanı başında günümüzde Müslümanların ezilmişliği ve hor görülmüşlüğü bu akımın oluşmasına sebebiyet vermiştir.

2.1. El Kaideciliğin Oluşmasının ve Gelişmesinin Nedenleri

Terör, Laçiner'in belirttiği gibi toplumsal soruna işaret etmektedir (Laçiner, 2006). Beden, toplum benzetmesinde acı, ağrı ya da yara deyimini toplumsal sorunlarla benzeştirilir. Örneğin midede meydana gelen bir ağrı, midedeki bir soruna işaret eder. Vücutta meydana gelen her ağrının bir nedeni olduğu gibi toplum bünyesinde meydana gelen sorunların da mutlaka içeride bir nedeni vardır. Terörizm de toplumdaki bazı sorunların dışı vurumudur.

İslam coğrafyasında, özelde Arap dünyasında meydana gelen bu ideoloji içeride yaşanan sıkıntılara işaret eder. Fakirlik, işsizlik, eğitimsizlik, çarpık dini inanışlar, sosyal adaletsizlikler, eşitsizlikler, yolsuzluklar, baskıcı rejimler... işte tüm bunların toplamda dışı vurumu terörizmdir.

2.1.1. Sosyal Adaletsizlikler ve Toplumsal Durum

Sorunu anlamak çözümde önemli bir etken olduğu gibi toplumsal sorunların da nedenlerini anlamak çözüm için önemli bir aşamadır. El Kaideciliği oluşturan nedenler çok çeşitlidir. Genel olarak baktığımızda; Dünya genelinde görülen eşitsizlik ve adaletsizlik, şiddeti dolayısıyla terörü doğuran en önemli etkenlerden biridir. İslam coğrafyasında gelir dağılımı konusunda büyük bir adaletsizlik vardır (Fuller, 2004). Arap nüfusunun küçük bir kısmı insan gibi yaşamaktadır. Diğerleri yoksulluk

ve sıkıntılar içinde yaşamını sürdürmektedirler. Siyasi baskılar ve diktatörlüklerin mevcudiyeti de dünyadan dışlanmaya neden olmakta ve eşitsizlikleri beslemektedir.

Müslümanlar dünya nüfusunun sadece %20'sini oluşturmalarına karşın dünyada sefalet içerisinde yaşayan 1,3 milyar insanın %50'sinden fazlasını teşkil etmektedirler. Ortadoğu ve Körfez bölgesi ekonomik kalkınma, okuryazarlık, kültürel faaliyetler, sosyal adalet gibi kabul gören birçok standartlara göre dünyanın en geri bölgelerinden birisidir. Üstelik bölgedeki kalkınmaları finanse edecek önemli yeraltı zenginliklerine sahipken böyle bir durumun gerçekleşmesi El Kaidecililiğin oluşmasının temel dinamiklerini oluşturur. Bir yanda petrol zengini baronlar diğer yandan gelip kaynaklarını sömüren batılılar!, fakir ve sefil insanları öfkeye sevk etmiştir. Ortadoğu'daki bu büyük orandaki işsizlik, düşük verimlilik, eğitimsizlik bir de üstüne zorba yönetimler birçok insanı düş kırıklığına uğratmış ve çaresiz hissettirmiştir.

2.1.2. Temsil Eksikliği

Müslümanlar Laçiner'in (2005) de belirttiği gibi dünya arenasında ne ülkeler bakımından ne de kişiler bakımından temsil edilmemektedir. G 8, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletleri Güvenlik Konseyi ve bunun gibi dünyanın genelini ilgilendiren kararlar alan kurumlarda Müslümanları temsil edecek tek bir isim dahi yoktur.⁴ “Dünya nüfusunun beşte birini oluştursalar da, tüm en önemli sorunların merkezinde yer alsalar da, enerji kaynaklarının tamamına yakınına sahip olsalar da kürenin yönetiminde bu coğrafyayı temsil eden kimse yok” (Laçiner, 2005). Üstelik bu coğrafya ile ilgili radikal kararlar da kimseye sorulmadan, danışılmadan alınmakta ve uygulanmaya sokulmaktadır. Böylesine yok sayılma, legal yollardan temsil edilmeyen insanları illegal yollara zorlamaktadır.

2.1.3. Çaresizlik Sendromu

Modern iletişim araçları sayesinde en zengin insanlar ile en fakir insanlar arasındaki fark gözle görülür hale gelmiştir. Toplumsal tabakada en düşük seviyede bulunan insanlar kendi hallerine bakıp aradaki uçurumu düşündüğünde öfke ile dolmuşlardır. Toplum bilim açısından bakılınca, insan yaşantısında, yaşadığı sosyal çevre içinde bireylere sosyal hedefler gösterilmektedir. Sosyal hayatta takdir gören şeyler, birey için hedef

⁴ Makalenin yazıldığı tarih (2006 Haziran) sonrası bazı değişiklikler oldu, bugün tarihiyle Türkiye, 2009-2010 döneminde BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine seçilmiştir.

niteliğindedir. Sosyal çevresine göre değişebileceği gibi genelde insanlar ileride rahat yaşamayı, iyi bir konumda olmayı, maddi olanaklarının iyi olmasını hedefler. Bir de bu hedeflere eğitim, ticaret gibi ulaşma yolları gösterilir.

Ortadoğu için bu durum düşünüldüğünde hedeflere gidilecek yolların çok kısıtlı olduğu görülmektedir. Üstelik bireylerin özgürlüklerini bile rahat olarak yaşayamadıkları fark edilmektedir. Demokrasi yönetiminden uzak yönetilen bu insanların kendilerini rahat içinde yaşayan insanlarla ve daha önemlisi İslam'ın mazide kalmış muhteşem yılları! ile karşılaştırdıklarında bu rezil duruma düşmenin sorumlusunu aramışlar. Sorumlu olarak genelde yöneticilerini ve onlara destek veren batılıları görmüşlerdir. Legal yollardan hedefine ulaşamayan bu insanlar kendilerini çaresiz hissederek illegaliteye başvurmuşlardır.

2.1.4. İlegalite Eğilimi

ABD, küreselleşme, Arap-İsrail meselesi, birinci Körfez savaşı, Ortadoğu'daki üsleri, Petrol ve doğalgaz rezervleri üzerindeki nüfuzları, Afganistan savaşı, Irak'ın işgali gibi birçok konuda suçlandığından ötürü, ABD'nin faaliyetlerinin, terörist eylemlere meşruiyet kazandırdığı iddia edilmektedir.

Algılanan bu saldırılar karşısında Arap dünyasında ümitsizliğe düşen insanlar için kendi hükümetleri bir çıkış yolu ya da alternatif sunamadığı zaman insanların radikal felsefelere eğilim gösterme oranı artmıştır. Bu nedenle yerel hükümetlerin, eğer İslamcı partiler demokrasiyi ve şiddet dışı bir yönetimi benimsiyorlarsa, onları siyasi sürece davet etmeleri gerektiği görüşü uzmanlarca belirtilmiştir. Böylece yasallaştırma ile birlikte insanların radikal akımlara girmelerine fırsat verilmemiş olunacaktır. Öteki türlü Mısır'da ve Cezayir'de yaşanan olaylarda görüldüğü gibi illegalite ile birlikte radikallik yolu açılmaktadır. Mısır'da Müslüman Kardeşler'in, Cezayir'de FIS'in siyasi sürece sokulmalarını çatışmaları meydana getirmiştir. El Kaidecilik gelişmesinde illegalite kilit önemdedir.

Evsaf gazetesi yazarlarından Pakistanlı Hamid Mir'in 7 Kasım 2001 tarihinde Usame bin Ladin'le yaptığı röportajda Ladin; "Düşmanlar Müslümanlara ait toprakları işgal ediyorlar ve masum insanları kalkan olarak kullanıyorlarsa, bu bize düşmanlara saldırma yetkisi verir. Amerika ve müttefikleri Filistin, Çeçenya, Keşmir ve Irak'ta Müslümanlara karşı katliam yapmaktadırlar. Müslümanların da Amerika'ya karşı misilleme hakları vardır." (davetci.com, 2005) diyerek ideolojinin kaynağına işaret etmektedir.

2.1.5. İntikam Duygusu

El Kaideciliği doğuran etkenlerden birisi de ABD'nin işgal ettiği ülkelerde öldürdüğü on binlerce masum ve sivil insanın, İslam coğrafyasında geniş bir yankı uyandırmasıdır. Bu nefret ve intikam dalgası El Kaideciliği beslemektedir. El Kaide bu psikolojiden beslenerek, daha fazla destek bulabilmektedir. Çünkü destekçilerinin gözünde El Kaide, Batı'ya karşı saldırabilen bir harekettir. Fakat bu saldırılar, El Kaide'nin dünyayı Medeniyetler Çatışmasına sürüklediğini göstermez. Zira El Kaide yukarıda da bahsedildiği gibi bir medeniyeti temsil etmez. Fakat Medeniyetlerin Çatışmasını arzu edenlerin El Kaide'yi tüm Müslümanların temsilcisi olarak görmeleri, El Kaide'nin bu amaç doğrultusunda kullanılabildiğini göstermektedir. Yani El Kaide bu konuda özne değildir.

Irak'ta ölen binlerce çocuk ya da masum insan, bireyler üzerinde kızgınlık ve öfke oluşturmaktadır. Bu duygu insanların, terör eylemlerine dini dayanak olmaksızın bireysel olarak cevaz vermelerini sağlamaktadır (Bal, 2006:13). Böylece El Kaidecilik hızla yayılabilmektedir. Anti-empyralist bir duygu güdereak intikam hissiyle yapılan terör eylemi de ABD'nin sert müdahalesine imkân tanımaktadır. Dolayısıyla terör, terörü doğurmaktadır ve kısır döngü içine sokmaktadır.

2.1.6. Batı Karşıtlığı

El Kaideciliğin en önemli yapı taşlarından birisi de 'batı karşıtlığı' dır. Kavram tanımlanırken batı karşıtı bir anti Siyonist hareket olarak tanımlanmaktadır. El Kaidecilik batıyı amansız düşman olarak görmekte ve tehdit olarak gördüğü bu durumla mücadele etmenin tek yolunun şiddet olduğuna inanmaktadır. El Kaide çekirdek grubunun ana amaçlarından birisi hatta var olma sebeplerin en önemlisi sanıldığının aksine din, cihat ya da halifelik değil batının Müslüman coğrafyadan özelde Arap dünyasından nüfuzunu gidermek ve uzaklaştırılmasını sağlamaktır. Ladin'in görüşlerinde radikallik meydana getiren en önemli sebep de ABD'nin Arabistan'a girmesi olmuştur. 1996 Ağustos'ta yaptığı ilanın başlığı, 'İki kutsal mekânın topraklarını işgal eden Amerikalılara savaş ilanı'ydı. Savaş Deklarasyonu'nun büyük bir bölümü, Suudi hanedanını hedef alan uzun bir tenkitti. Şubat 1998'deki ilanında da Haçlı ve Yahudilere Karşı İslami Cihad Cephesi kurduğunu duyurdu. Amerikalıların ve müttefiklerinin öldürülmeleri gerektiğini söyledi.

2.1.7. Aşağılanmışlık Kompleksi

El Kaideciliğin gelişimindeki en büyük payın günümüzde Müslümanların ezilmişliği ve hor görülüşlüğü olduğu söylenir. Müslümanların neden bu hale geldiği sorusu her dönem neredeyse düşünülmüş ve birçok hareketin motivasyonunu sağlamıştır. Batılı yazarlar bu durumu İslam'ın Krizi⁵ ya da İslam'ın başarısızlığı diye ifade etmektedirler. Fakat kavramı yanlış kullanmaktadırlar. Din olarak İslam'ın başarısızlığı söz konusu değildir. Bugün yaşadığımız din ile Osmanlıların yaşadığı din ya da Abbasilerin yaşadığı din aynıdır. Din değişmemiştir, değişen şey ona tabi olanlardır. Dolayısıyla başarısızlık onlara aittir.

19. ve 20. yy. da ortaya çıkan İslami hareketler de bu sebepler üzerinde durmuş ve çözüm yolları geliştirmeye çalışmışlardır (Akdoğan, 2005: 85). Bu hareketler, Müslümanların özellikle son üç asırdan beri devletler planında edilgen konuma itilmeleri, Batı'nın sanayileşmesi ve gelişmesi karşısında giderek gerilemesinden ötürü, Müslümanları tekrar eski ihtişamlarına kavuşturmak, pasifliği aktifliğe çevirerek dünyada söz sahibi olmaları adına gerçekleştirilen hareketlerdir.

El Kaidecilik de bu sebepler üzerinde durmuştur. Günümüzdeki kötü durumu açıklarken Haçlılara, Emperyalizme, Siyonizme atıfta bulunarak suçlu olarak sürekli Batı'yı göstermektedir.

Yukarıda sayılan nedenlerin tümü El Kaideciliğin oluşmasına ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. El Kaidecilik sadece batıya değil tüm dünyaya karşı bir tehdit oluşturmaktadır.

3. El Kaide Tehdidi

El Kaide'nin tehdidi, El Kaideciliğin bir virüs gibi tüm dünyayı etkisi altına alabilmesinden kaynaklanır. Küreselleşme karşıtı hareketin, küreselleşmenin olumsuzluklarının artması ile milli, siyasi, etnik farklı kimlikleri taşıyan birçok insan tarafından kabul görmesinde olduğu gibi El Kaideciliği oluşturan sorunların artması ve bunlara karşı müdahale etmesi gerekenlerin duyarsız kalması onu bir virüs gibi başta Arap dünyası olmak üzere bütün dünyada hissedilebilecek bir kaosa sürükleyebilir. Nitekim Irak işgalinin neticesinde örnekleri yaşanmıştır.

El Kaideciliğin tüm dünyada etkili olmasında küreselleşmenin rolü yadsınamaz bir gerçektir. Küreselleşme ile birlikte teröristler yıkıcılık kapasitelerini önemli ölçüde artırmışlardır. Bu da El Kaidecilik tehdidinin artmasına neden olmuştur. Küreselleşme, bir yandan teröristlere imkân

⁵ Bernard Lewis'in "İslam'ın Krizi" adlı kitabı bulunmaktadır.

verirken, diğer yandan da bireylerin savunma olanaklarını zayıflatmıştır. Bu durum da ister istemez toplumlarda güvenlik bunalımına yol açmıştır. Küreselleşme ile birlikte modern toplumlar terörizme karşı savunmasız hale gelmiş ve büyük bir güvenlik boşluğu doğmuştur. Gerek internetin teröristler için müthiş bir bilgi kaynağı olmasından gerekse de teröristlerin teknolojik gelişmeleri takip ederek bunları eylemlerinde kullanmalarından dolayı El Kaide tehdidi geometrik oranda artmıştır.

Tehdidin medya kanalıyla hissettirilmesi de bir propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Bu propaganda kimi zaman, El Kaide ile mücadele ettiğini söyleyenler tarafından daha iyi yapılabilmektedir. 2005 Şubat'ında *Irish Times*'de yayınlanan bir habere göre: "New York'ta, El Kaide üzerine yaptırımları gözetleyen BM ekibi dün terörist saldırıların vahşiliğinin artacağını tahmin etti. Raporu göre, El Kaide hala kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer silah edinmeye dair ilgisini korumaktadır ve başarılı bir kitle imha saldırısı gerçekleştirmesi bir an meselesidir."⁶ Haberin doğruluğu tartışma konusudur, en azından günümüze kadar böyle bir şeyin gerçekleşmediğini biliyoruz. Fakat haberde El Kaide'nin toplum üzerinde oluşturduğu ya da El Kaide aracılığıyla toplum üzerinde oluşturulan bir güvenlik sendromu dikkatleri çekiyor. 'Vahşiliğini artırması', 'kitle imha saldırısının bir an meselesi olduğu' gibi vurgular bir paranoyanın ürünüdür. Bu ve benzeri haberler El Kaidecilik tehdidinin insanların psikolojisi üzerinde ne kadar etkili olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bazı uzmanlar, El Kaide'nin tehdit olmasının nedeni olarak, sahip olduğu militan sayısını göstermektedirler. Bu sayıyı farklı bir bakışla düşündükleri için devesa rakamlar telaffuz etmektedirler. 1996'dan sonraki zaman zarfında kamplarda eğitim gören herkesi El Kaide'ye dâhil etmektedirler. Fakat bu mantık hatalı durmaktadır. Zira eğitim kamplarına ne sadece El Kaide örgütü mensubu alınıyordu ne de eğitim kamplarını bitiren herkes El Kaide militanı oluyordu. Üstelik dâhil olmak isteyenler bağlılık yemini imzalamaları gerekiyordu. İki üç defa kamplara gelip gitmiş insanların bile ağır yükümlülüklerinden ötürü bağlılık yemini etmedikleri bilinmektedir⁷ (Arslan ve Tosunoğlu, 2004:108). Aynı zamanda eğitim alan bir kişinin ideolojisini benimsemesi, aktif eyleme girmedikten sonra El Kaide militanı sayılmasını gerektirmemektedir. Öteki türlü uzmanlar 20 binden 100 bine kadar değişen sayılar telaffuz etmektedirler.

Uluslararası Stratejik Etütler Enstitüsü (IISS) tarafından yayınlanan *Military Balance* dergisi 'El Kaide'nin altmıştan fazla ülkede olduğunu

⁶ The Irish Times, 16 Şubat 2005, aktaran; Whelan, a.g.e, s. 51

⁷ Kasım 2003 İstanbul saldırıları sanıklarından Adnan Ersöz'ün bu savı destekler ifadesi vardır.

ve 1996'dan beri Afganistan'da en az 20 bin insanın eğitildiğini' söyler. 2003 yılı Ocak ayında Davos'ta Dünya Ekonomik Forumu'nda bu sayı 70 bin olarak belirtilmiştir. Bir grup uzman da El Kaide merkez kamplarında eğitim gören insanların toplam sayısının 100 binden fazla olduğunu iddia etmektedirler (Whelan, 2006:54).

Bu tahmini rakamların doğru olduğunu söylemek zordur. Aradaki uçurum da bunun göstergesi, biri 20 bin, biri 70 bin, biri de 100 bin demektir. Eğitim alan herkes aktif eylemci olmadıkları için terörist ya da militan denilmesi doğru durmamaktadır. El Kaide mensubu olarak gösterilmeleri güçtür. Yukarıda belirtilen eğitim alan kişilerin çoğunluğunu etkisiz kişiler oluşturmaktadır. Kalanların bir kısmı ise lojistik, teknik ve mali yardım sağlayan kişilerdir. Bu kampları bitirip, ideolojiyi benimsemiş ve pasif kalmış insanlar çoğunluğu teşkil eder.

Dolayısıyla örgütün asıl militan sayısı çekirdek yapıdaki kadardır. Diğer iki unsur, bir örgüt olarak El Kaide içinde değerlendirilemez. Dolayısıyla El Kaide'ye bağlı militan sayısı Loretta Napoleoni'nin de belirttiği gibi birkaç yüz ile birkaç bin arasında değişir (Napoleoni, 2004:294).

Graham Allison gibi kimi yazarlar da El Kaide'yi, militanlarının kitle imha saldırısı yapabilme ihtimallerinden ötürü tehdit olarak algılamaktadır.

El Kaideciliğin tehdit olmasının en önemli noktası, sayısından ya da imkânlarından değil, ideolojisindedir. İdeolojiyi paylaşmak için militanın, bir gruba üye olmasına gerek yoktur. El Kaide görüşünü paylaşıyor ve El Kaide dilini konuşuyorsa, dünyaya ilişkin düşünme biçimi, olayları anlama, yorumlama ve davranma biçimi bu formata girmişse tehlike çanları çalmaya başlamış demektir. 'El Kaide' olarak adlandırılan olguyu meydana getiren en etkili unsur da bu dünya görüşü ve bakış açısıdır.

Bu çok hızlı etkileyen ve ilerleyen El Kaidecilik virüsü sayesinde, artık bireyler ve gruplar, düşüncelerini ve planlarını açmak için El Kaide'ye yanaşmaktadırlar. İnsanları eğitim kamplarına götüren, zorluklara katlanmalarını sağlayan da o virüstdür. Asıl tehdit de bu virüsün kendisidir.

El Kaide sadece batıya karşı bir tehdit değildir. İslam coğrafyası açısından da önemli bir tehdit olarak görülmekte ve radikal, nefret dolu, kin güden politikalarıyla Müslümanlar içinde bir fitneyi körüklediğine inanılmaktadır. İnsanların acizliklerinden ve çaresizliklerinden yararlanılarak insanların zihinlerini bulandıran, İslam coğrafyasındaki adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri öne sürerek din kılıfı altında kendi siyasi

politikalarını güden bu anlayış İslam'a karşı da bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir.

Şartların uygunluğundan dolayı İslam coğrafyasında oluşması ve bu coğrafyadan kendisine finansal kaynak ve destek bulabilmesi Müslümanların kendi içlerindeki bir tehdit olduğunu göstermektedir. İslam'ın 1400 yılını yok sayan ve gelenek olarak gören bu harici anlayışın Müslümanlar tarafından desteklenebilmesi düşündürücüdür. Düzeni yıkmaya çalışan bu felsefenin, yerine koyacağı bir alternatif gözükmemektedir.

4. El Kaidecilikle Mücadele

El Kaide tartışması bölümünde de değinildiği gibi; El Kaide bir ideolojidir, bir dünya görüşüdür. El Kaide'yi sadece bir örgüt olarak düşünmek, El Kaide'nin tam anlaşılmasına engel olmaktadır. El Kaide doğru anlaşılmalı ki doğru adımlarla çözüme gidilsin. PKK ya da Hizbullah gibi bir örgüt olmadığından dolayı etkisizleştirilmesi daha zordur.

El Kaide ile mücadeleden ziyade El Kaidecilikle mücadele edilmelidir. Teröre karşı savaş kavramı da El Kaidecilikle mücadelenin yerine kullanamaz. Zaten teröre karşı savaşla eğer salt askeri güç kullanımı kastediliyorsa, El Kaidecilikle mücadelede başarısız olacağı muhtemeldir. Askeri gücün işe yarayacağı tek yer militan merkezdir. Çünkü diyaloga kapalı davranışlar gösterdikleri için başka çare yoktur. Fakat diğer iki grup için bunu söyleyemeyiz. Eğer onlara da savaş açılırsa El Kaide tehdidi günümüzde olduğu gibi daha da büyüyecektir. Aslolan El Kaideciliği oluşturan sorunlarla mücadele etmektir.

Peki El Kaide tehdidi ile kim mücadele edecektir? Tehdit edilen ülkeler mi? O halde sadece Batılılar mı? Tabii ki cevap hayır, olacaktır. Önceki bölümlerde de üzerinde durulduğu gibi tehdit yalnız batılılara değildir. Sadece Haçlı Siyonist ittifakına karşı tehdit olduğunu düşünmek bazıları için mücadele girişiminde bulunma zahmetine girmemeyi doğurmaktadır. Günümüzde insanlar gibi milletler de bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın felsefesi ile hareket ettiği için El Kaidecilikle mücadele akim kalmaktadır. Hâlbuki mücadelede başarılı olunması uluslararası işbirliğine bağlıdır.

El Kaide, dünyaya karşı bir tehdittir. Dolayısıyla El Kaide tehdidi ile mücadeleyi sadece ABD ile sınırlamamak, mücadele edenleri yalnız bırakmamak ve de sürdürülmeye çalışılan mücadeleyi asıl mecrasına sokmak için yardımlaşmak gereklidir. Batısı, Doğusu, Müslümanı,

Hristiyanı, Yahudisi ile bütün dünya bu tehdide karşı mücadele etmelidir. Fakat bu mücadele kolay olmayacaktır.

İslam coğrafyasında batıya karşı olan öfkenin derinliği, El Kaidecilikle mücadelenin uzun süreceğini gösterir niteliktedir. Aynı zamanda küreselleşmenin de getirdiği imkânlarla birlikte, teröristler öncekinden daha güçlü, daha yıkıcı ve daha öldürücü teknolojilere, daha fazla ülkeye ulaşabilme ve sanal iletişim vasıtaları yoluyla propagandalarını daha çok yaparak daha fazla eleman toplama imkânına sahip olmuşlardır. Diğer taraftan, ağların gevşekliği ve hücrelerin tanınmaması nedeniyle mücadelede aşamalı olarak ilerleyememekte ve içeriye kolayca nüfuz edilememektedir. Bu nedenlerden dolayı El Kaide ile mücadelenin zor olacağı tahmin edilmektedir.

Terör, aktif ya da pasif destek bulamazsa motivasyonunu kaybeder ve sönmeye yüz tutar. El Kaide yukarıda saydığımız maddelerden, özellikle ABD'nin Ortadoğu politikalarından, dolayı çevresel destek almaktadır. Bazı kişiler El Kaide eylemlerinden memnun olabilmektedirler. Sadece bir Arap değil dünyanın herhangi bir bölgesindeki bir insan bile bu duruma sevinebilmektedir. Bu tablo televizyonlarda birçoklarının gözüne çarpmıştır. Bu destek teröristi motive edebilmektedir. Dolayısıyla El Kaidecilikle mücadelede ağırlık bu desteğin bitirilmesine yönelik olmalıdır. Terörizmi besleyen bu ortamın yok edilip edilmemesi de El Kaidecilikle mücadelenin başarısını belirleyecektir.

El Kaidecilikle baş edebilmek için gereken diğer bir husus; Ladin'in kullandığı bahaneleri bitirmektir. Bu bakımdan El Kaidecilikle mücadele askeri savaşla değil, uzun vadeli ekonomik ve siyasi diplomasi kanalıyla yürütülmelidir. El Kaideciliğe karşı salt askeri güç kullanılırsa tehdit daha da büyüyecektir. Hatta terörle mücadelede aşırı güç kullanımından dolayı son yıllarda özellikle Irak'ta eylemlerin durdurulmadığı görülmüştür. İşgal öncesi terör eylemi neredeyse olmazken, işgal sonrası geometrik oranla artmıştır. Bunun nedeni pasif taraftarlara karşı askeri güç kullanımınıdır. Aşırı güç kullanımı mağdur olmuş birçok insanı eylemci haline dönüştürmüştür. Bu nedenle çekirdek grup dışında kalanlara karşı mücadele stratejik olmalı, ağırlıklı olarak yumuşak güç kullanımına gidilmelidir. Önemli olan da bundan sonra El Kaide'nin destekçilerinin artmamasını sağlamaktır. Öncelikli yapılması gereken trendi durdurma, geriye dönmesi zamanla uzun vadeli programlarla olacaktır.

Teröristler eğer dini inançlarından güç alıyorsa bu inanışları çürütülmelidir. İslam coğrafyasında Müslüman'ın terörist olamayacağını her kesimden dini önderlerin kalın harflerle dillendirmeleri gerekmektedir. Her ne kadar Ladin kendi görüşleri dışındaki fetvalara

itibar etmese de İslam coğrafyasından çıkan bu tek ses en azından çekirdek grup dışında kalan eylemcilere ve yeni katılacaklara tesir edecektir. Fakat teröristlerin sadece dini inanışlardan güç aldığını söylemek eksik olur. Asıl güç aldıkları nokta, Batı karşıtlığı, anti Siyonizm ve sosyal adaletsizliklerdir. Dini ise eylemleri için bir araç olarak kullanmaktadırlar.

El Kaidecilikle mücadelede, terörizmi besleyen ortamları bitirmek şarttır. Bu anlamda Afganistan ve Irak başta olmak üzere sorunlu bölgelere uluslararası toplumun yardım etmesi gerekmektedir. Bunun için finansal destek, yatırım imkânları, iş olanakları artırılmalıdır. Bu yardım çağrısına itiraz edenler olabilir. ABD'nin yaptığı hatalar yüzünden ABD'nin bunu temizlemesi gerektiğini düşünenler olabilir. Fakat ABD'nin bunu başaramadığını bilmek gerekiyor. Ebu Garip hapishanesi ve Guantanamo körfezindeki faaliyetler bu başarısızlığa örnektir. Tüm bunların yanında meydana gelen tehdidin bütün dünyayı ilgilendirdiği de unutulmamalıdır. Bu nedenle mücadele sadece bir ülkeye bırakılmamalıdır. Bu konuda Türkiye başarılı terörle mücadele stratejileri ve tecrübesi ile ABD'ye örnek pozisyondadır.

Yardımların yanında işi kökten çözmek için, bu türlü manzaraların tekrarlanmaması için Batı toplumuna ve tüm dünyaya düşen görev, ABD'nin Ortadoğu'daki politikalarının askeri müdahale ile sonuçlanmasını engellemektir. Çünkü bunun sonucu bütün dünyaya zarar vermektedir. ABD'nin kendine göre sebepleri olabilir, tıpkı Irak işgali öncesi Saddam'ın El Kaide ile bağlantılı olduğu, Nükleer silahlara sahip olduğu gerekçelerinin gösterilmesi gibi! Fakat her ne sebep olursa olsun bunları askeri güçle, işgalle yapmak yerine diplomatik yollardan halletmeyi seçmelidir. Dünya kamuoyu da buna karşı dik durmalıdır.

El Kaide'nin besin kaynağı olan nefret zamanla şiddete dönüşebilmektedir. Bu nedenle ABD politikalarını hangi güdüye dayandırırsa dayandırın, ister özgürleştireceğiz desin ister demokratikleştireceğiz desin önemli olan hangi amaçla yaptığı değil, yapılan faaliyetlerin nasıl anlaşıldığı ve değerlendirildiğidir. Eğer bu amaçlarında samimilerse halkın nefretini kazandıklarını görmeleri ve halkın görüşüne saygı göstermeleri gerekir. Zira bu da demokrasinin gereğidir.

Richard Perle, Şeytana Son kitabında Neo-con ekibinin daha yapması gereken çok iş olduğunu, sırada İran, Suriye gibi ülkelerin yer aldığını ve bu tehdit bitene kadar kararlı bir mücadelenin sürdürülmesi gerektiğini söyler (Perle, 2004). Bir yandan teröre karşı savaş verdiğini düşünen Şahinler, diğer yandan cihat için mücadele ettiğini düşünen El Kaideciler her iki grup da kendilerine göre mücadelelerini sürdürmektedir. Neo-con

ekibinin terörizmi besleyen ortamlara katkısı azımsanacak bir küçüklükte değildir. Dolayısıyla uluslararası toplum El Kaidecilikle mücadele ederken sadece Ladin'le ilgilenmesi yeterli değildir. Aynı zamanda Ladin'in eline sürekli koz veren Neo-con ekibi ile de diplomatik yollardan mücadele etmelidir.

Cezayirli fikir adamı Malik bin Nebi 'sömürgeleştirilebilirlik' teorisi ile Müslümanların düşüşünün ve şu andaki durumunun ana sorununu 60'lı yıllarda şöyle ifade etmekteydi; İslam coğrafyasında asıl sorun, onun sömürgeleşmiş olmasından değil de onu sömürgeleşmeye hazırlayan sömürgeleşme öncesi durumdan kaynaklanmaktadır. Bin Nebi bir ülkenin sömürgeleşebilir olmadıktan sonra sömürgeleştirilemeyeceğinden bahsederek böylece toplulukların kendilerine bakmalarını, özeleştirme yapmalarını ve yeniden bir değerlendirme yapmaları gerektiğini belirtmektedir.

Bu bakış açısıyla baktığımızda El Kaideciliğin kullandığı; İsrail-Filistin sorunu, Batı emperyalizmi ya da Haçlı-Siyonist işgali gibi nedenler Müslümanların şu andaki durumunun ana nedenleri değildir. Bu hedefler sadece suçlamak için kolay hedeflerdir.

Arap dünyası çözüme Batı'nın zoru ile değil kendi iç dinamikleri ile hareket ederek gitmelidir. Suçlu olarak başkalarını, Batı'yı, İsrail'i, emperyalizmi, küreselleşmeyi.., görmeyi bırakıp kendisinde suç aramalıdır. Sorunu kendisinde görmek kalıcı çözüm için elzemdir. Toplumlar da insanlar gibidir. İnsanlar birbirlerini suçlayarak bir yere varamayacakları gibi toplumlar da başkalarını suçlayarak mesafe kat edemezler.

Aynı özeleştirme Batı için de geçerlidir. Batı başına gelen terör eylemlerinde kendi hatasını aramalıdır. Batı'nın yıllardır Ortadoğu'da takip ettiği politikaları gözden geçirip, çifte standartları bırakması gerektiği söylenmektedir. Yıllardır kendileri için demokrasi ve özgürlüğü arzulayan Batı'nın, sırf Ortadoğu'daki petrol rezervlerinden faydalanabilmek için despotik rejimlere ses çıkarmadığı Ortadoğu'da genel kabul görmektedir. Ortadoğu'da kurulan baskıcı ve kendi vatandaşlarının haklarını ihlal eden rejimlerin Batı tarafından destek gördüğü iddia edilmektedir.

El Kaide'nin görüşleri Müslümanlar içerisinde azınlık bir görüştür. Haricilerde olduğu gibi herkesi dışlayan bir ideolojidir. Bu nedenle El Kaidecilikle mücadele edilirken batı toplumuna düşen görev, bu görüşleri toptan Müslümanların görüşü ya da İslam dininin özelliği gibi görmemektir. Bu konuda medyaya önemli işler düşmektedir. Bazı uzmanlar, Batı medyasının, İslam imajını sürekli kötü gösterme tavrından

vazgeçmeleri gerektiğini söyler. Ortadoğu'daki herhangi bir çatışma olayından bahsederken camide namaz kılan insanların görüntülerinin ya da ezan seslerinin görsel medyaya taşınması dünya kamuoyu nezdinde İslam eşittir terörizm denklemini kuvvetlendiren unsur olmuştur (Seydi, 2003). Bu nedenle medya yapıcı rol oynamalıdır.

Batı İslami coğrafya ile ilgili bir karar alırken kendi başına karar alıp uygulatmak yerine, bölgenin temsilcileri, din adamları ve kanaat önderleri ile görüşmeli onları dinlemeli ve birlikte karar almalıdır. Çünkü tehdit sadece Batı'ya değildir.

Batı Ortadoğu'da ekonomik ve insani kalkınma projelerini, demokrasinin yerleşmesini, sivil toplumun gelişmesini samimi olarak desteklemelidir. Kendisi için istediğini bir Ortadoğuluya çok görmemelidir. Kendisi terör eyleminde kaybettiği vatandaşlar için gösterdiği tepkiyi düşünerek, teröre karşı savaş altında ölmelerine vesile olduğu binlerce insanın halkının nefretini anlamalıdır. Bunu da 'liberalizmden, demokrasiden bizim sistemlerimizden nefret ediyorlar' anlayışına getirmemelidir.

El Kaidecilik ile mücadelede halkın reyine saygı göstermek önem arz etmektedir. İnsanlar sisteme dâhil edilmek isteniyorsa onların kalplerinin alınması gereklidir. Eğer bir halk, seçimini İslamcı bir partiden yana kullanıyorsa ve ona söz hakkı veriyorsa saygı duyulması gerekmektedir. Aynı şekilde Marksist bir partiye oy veriyorsa, aynı saygıyı ona da göstermek gerekir. Bu demokrasiyi hazmetmek anlamına gelir. Sonuçta alınan netice bir tehdit olarak algılanmaması gerekir, meşru bir karardır. Bununla birlikte demokrasiye geçişlerde sorunların olması olağandır. Bu nedenle uygun kontrol ve denge unsurları da sisteme sokulabilir. Fakat denge unsurlarının işlevi seçkinlerin menfaatini dengelemek yerine kamunun menfaatini önde tutmak olmalıdır. Bu türlü hareketlerin yasal zeminde ilerlemesi, bireylerin radikal akımlara itibar etmemelerini sağlayacaktır.

Sonuç

Sonuç olarak El Kaide hareketi bitirilmek isteniyorsa öncelikle alternatif hareketlerin oluşturulması gerekir. Yıllardır coğrafyada çözüm adına ulusal ya da ümmetçi hareketler başlatıldı. İslam coğrafyasındaki şikâyetleri dile getiren bu hareketler müddet sonra çeşitli sebeplerle öfke dolu söyleme dönüştüler. Şikâyetlerin ortak noktası anti-empyeralist bir çizgide olmaları idi. 1950'lerde, 60'larda Cemal Abdul Nasır'ın Arap milliyetçiliği, şikâyetleri milliyetçilik aracı ile dillendiriyordu. Sonra şikâyetler sosyalist söylemle daha sonra da İslamcı söylemle dillendirildi.

Fakat oluşturdıkları tehdit hiç değişmedi. Farklı ideolojik araçlar kullansalar da ortak nokta şikâyetlerdi. Evet, bu ideolojik kanallar bastırılrsa veya yıkılrsa bile bu durumu oluşturan şikâyetler ortadan kaybolmadığı için zamana ve şartlara göre yeni bir hareket popülerleşmektedir.

El Kaide hareketi de aynı şekilde coğrafyanın şikâyetlerini dile getiren söyleviyle bir geçiş sürecidir. Elbette bir gün bitecektir. Fakat tarih tekerrür eder misali yine onun yerine aynı çözümsüzlüğü üretebilecek bir yapı alabilir. Böyle olmaması için öncelikle şikâyetler dikkate alınmalı ve çözüme gidilmeli, bu süreç işlerken de sürecin motivasyon kaynağı olacak bir akım oluşturulmalıdır. Bu akım bir örgüt, bir siyasi hareketten öte çözüm odaklı düşünen ve üreten bir fikir birliğini temsil etmelidir. Ancak bu şekilde, alternatif hareketlerle El Kaidecilikle mücadelede başarılı olunabilir.

Kaynakça

- Akdoğan, Yalçın, (2000), *Siyasal İslam*, İstanbul: Şehir yayınları.
- Arslan, Şaban ve Tosunoğlu, Devrim, (2004), *Dehşet Senaryosu*, İstanbul: Güncel yayınları.
- Bal, İhsan, (2006), “Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?”, İhsan Bal, (Der.), *Terörizm*, Ankara: Usak yayınları.
- Birey Yay. (ed), (2001), *Afganistan, Taliban, Ladin*, İstanbul: Birey yayınları.
- Burke, Jason, (2004), *El Kaide: Terörün Gölgesi*, İstanbul: Everest yayınları.
- Coll, Steve, (2005), *Hayalet Savaşları*, İstanbul: Truva yayınları.
- Faraç, Mehmet, (2004), *El Kaide Turka*, İstanbul: Günizi yayınları.
- Fuller, Graham, (2004), *Siyasal İslam’ın Geleceği*, İstanbul: Timaş yayınları.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Salafi>, (erişim tarihi:17.11.2005).
- http://www.davetci.com/d_ulke/afg_ladin_soylesil.htm
(erişim tarihi:14.10.2005).
- <http://www.globalsecurity.org/military/intro/islam-salafi.htm>,
- Karaman, Hayrettin, (2006), “Selefilik, Gülden Hanım’la röportaj”,
<http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00245.htm>
(erişim tarihi: 28.4.2006).

- Laçiner, Sedat, (2004), “Fundamentalistler Savaşı: Amerika’da Din, Siyaset ve Terör”, *Türk Harb-İş Dergisi*, Sayı: 210, (Ekim), ss. 23–27.
- Laçiner, Sedat, (2006), “Terörün En Önemli Sebebi Temsil Eksikliği”, <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=&type=33> (erişim tarihi: 12.5.2006).
- Laçiner, Sedat, (2006), “Toplumsal Sorunların Bir Belirtisi Olarak Terörizm”, www.turkishweekly.net, (erişim tarihi: 05.4.2006).
- Napoleoni, Loretta, (2004), *Modern Cihat*, İstanbul: Bulut yayınları.
- Perle, Richard, (2004), *Şeytana Son*, İstanbul: Truva y.
- Seydi, Süleyman, (2003), “Batı’nın ‘İslami Teröre’ Yaklaşımı”, http://www.stradigma.com/turkce/eylul2003/print_01.html (erişim tarihi: 25.2.2006).
- The Irish Times, 16 Şubat 2005
- Whelan, Richard F., (2006), *El Kaidecilik*, Ankara: Platin yayınları.
- Yeni fak, (2006), (erişim tarihi:03.03.2006)
<http://www.yenisafak.com.tr/diziler/vahhabi/vahhabi2.html>